

**SEMINAR IAITH: CANLYNIADAU'R CYFRIFIAD
Y Ganolfan Porthmadog 20/03/13**

Sylwadau Grŵp Trafod Dwyfor

Beth sydd wedi newid neu beidio?

Beth sydd i gyfrif am hyn?

- Angen ystyried newidiadau ar lefel is na ward: gwahaniaethau'n gallu bodoli mewn pocedi bach.
- Angen cadw golwg ar bryd a sut mae pobl ifanc yn defnyddio'r Gymraeg; nid yn unig colli cyswllt a'r iaith wrth symud i ffwrdd ond pryd a sut maent yn ei defnyddio yn eu cymunedau.
- Twristiaeth yn denu mewnfudo- y tueddiad yma'n ymledu tu hwnt i'r ardaloedd twristiaid ac i ardaloedd mwy gwledig.
- Rhai rhieni'n anfon eu plant i ysgolion sy'n cael eu gweld fel rhai mwy "Saesnig"- angen cysondeb mewn polisi addysg a Llywodraethwyr sy'n gefnogol i'r Gymraeg.
- Dylanwad capeli'n gostwng- Ysgolion bellach yn cael eu gweld fel y prif sefydliadau lleol i hyrwyddo'r iaith.
- Tai fforddiadwy a pholisïau gosod tai yn allweddol bwysig mewn ardaloedd gwledig.
- Gostyngiad yn nifer y siaradwyr hyn Cymraeg yn gallu newid deinamig cymdeithas. Pobl wedi ymddeol yn mewnfudo a gydag amser i gyfrannu'n gymdeithasol- hyn yn gallu newid iaith gweithgareddau.
- Teuluoedd yn bwysig- pa iaith a ddefnyddir ar yr aelwyd? Angen mwy o weithgareddau Cymraeg a chymorth ieithyddol i rieni.
- Mewnfudo'n gallu herio sefydliadau a threfniadau- e.e. iaith Cynghorau Cymuned.
- Angen i Gymry fod yn fwy cynhwysol a hefyd yn fwy hyderus o'n iaith a'n hawl i'w defnyddio.
- Angen cyfleoedd economaidd- yn enwedig yn y sector breifat.
- Angen codi ymwybyddiaeth o iaith a diwylliant a gwneud hyn mewn ffordd bositif: Cynghorwyr gyda rôl i'w chwarae yn hyn.

- Iechyd: Neges “Mwy na Geiriau” yn allweddol bwysig.
  - Angen codi hyder pobl i ddefnyddio'r Gymraeg yn gyhoeddus.
  - Tai ar y farchnad agored yn cael caniatâd cynllunio yn aml iawn yn troi'n ail gartrefi.
  - Saesneg yn arfer cael ei gweld yn iaith “Swyddogol”- cysgod o hyn yn dal i fodoli.
-

Sylwadau Grŵp Trafod Meirionnydd

Beth sydd wedi newid neu beidio?

Beth sydd i gyfrif am hyn?

- Mewnfudo. Symudoledd poblogaeth yn rhywbeth na ellir ei rwystro, ond mae hi'n anodd iawn ymateb iddo pan mae'r patrwm o fewnfudo wedi bodoli mewn ardal ers blynnyddoedd.
- Allfudo. Mae'r economi yn wan yng nghefn gwlad - patrwm byd-eang - sydd wrth gwrs yn arwain at allfudo. Ym Meirionnydd, oherwydd diffyg gwaith, mae 'hufen' y bobl ifanc yn allfudo i drefi a dinasoedd er mwyn manteisio ar gyfleoedd economaidd a swyddi, gan arwain at ddiffyg arweinwyr ifanc yn ein cymunedau, pobl ifanc a theuluoedd bregus a'r di-waith.
- Diffyg hyder. Siaradwyr Cymraeg cynhenid, yn arbennig mewn ardaloedd difreintiedig gan eu bod yn pryderu nad yw eu Cymraeg 'yn ddigon da'. Angen codi hyder y siaradwyr Cymraeg sydd yn byw yng Ngwynedd (y rhai sydd ar ôl).
- Polisi addysg Gwynedd yn dangos llwyddiant i ddatblygu sgiliau plant a phobl ifanc yn y Gymraeg. Fodd bynnag, nodwyd pryder ynglŷn â'r amrywiaeth yng ngweithrediad y polisi mewn rhai ysgolion. Lleisiwyd pryder hefyd am iaith gymdeithasol y plant ar y buarth.
- Petai poblogaeth Gwynedd wedi aros yr un fath, byddai gan y sir ganran uwch o siaradwyr Cymraeg, felly twf cyffredinol yn y boblogaeth sydd wedi arwain at y gostyngiad.
- Maes cynllunio a thai yn allweddol.

- Nodwyd fod swyddi ar gael o fewn tirwedd hynod Eryri, ond nad yw trigolion lleol yn adnabod nac yn manteisio ar y cyfleoedd y mae'r dirwedd yn ei gynnig.
  - Nodwyd ei bod yn her dod â'r Gymraeg a'r defnydd ohoni i mewn i fyd busnes.
  - Angen codi ymwybyddiaeth o argyfwng yr iaith er mwyn annog gweithredu.
  - Y Gymraeg angen bod yn rhan o agenda cyfarfodydd yn barhaol.
  - Gellir cynllunio dyfodol y Gymraeg ar y cyd efo Parc Cenedlaethol Eryri.
-

Sylwadau Grŵp Trafod Arfon

Beth sydd wedi newid neu beidio?

Beth sydd i gyfrif am hyn?

- Y Felinheli – Dirywiad o dan y '70%'
  - Myfyrwyr ayb = dim ond hanner y darlun yw hyn
  - Cynllunio / tai
    - Marina (poblogaeth symudol, o Fangor)
    - Tai preswyl
  - Tai moethus = mewnfudwyr – rhy ddrud i bobl leol
  - Angen ystyried hyn yn y dyfodol
- Twf ym Motwnnog a Chlynnog
  - A yw hyn yn ganlyniad uniongyrchol i'r gweithgaredd adeiladu tai?
  - A oes angen trin y rhain yn wahanol? (e.e. y wardiau sydd ychydig o dan y 70%)
- Llanrug – cynnydd
  - Tai wedi eu hadeiladu = effaith wahanol
  - Teuluoedd proffesiynol Cymraeg – pam fod hyn yn wahanol i gyffiniau Bangor a'r Felinheli?
- Angen gwaith ar fudo – beth yw'r rhesymau dros hyn?

- Pentir - syndod nad yw'n waeth, ond mae pobl ifanc yn symud yno, a'u plant yn dysgu Cymraeg. Ond, efallai bod rhieni yn nodi bod eu plant yn deall Cymraeg, a bod eu gwir allu ddim yn cael ei adlewyrchu'n deg.
- Angen edrych ar Fangor yn ei gyfanrwydd
  - Polisi addysg
  - Angen newid diwylliant o fewn rhai ysgolion
- Talybont a Llandygai - cael eu hystyried yn ysgolion di-Gymraeg, er eu bod o fewn Dyffryn Ogwen, sydd â rhannau Cymraeg iawn.
- Sicrhau tai i bobl leol yw'r flaenoriaeth
- Tai Bangor – Mae nifer ohonynt yn cael eu trosi i fod yn 'HMOs' (Houses of Multiple Occupancy). Mae teuluoedd yn symud allan o Fangor oherwydd diffyg tai addas.
- Mae diffyg hyder mewn Cymreictod ym Mangor
  - Mae angen gwneud gwaith marchnata'r iaith
  - Mae llawer yn deall yr iaith, ond ddim yn ei siarad ym Mangor
  - Nid yw'n cael ei weld fel rhywbeth sydd yn 'cŵl'
- Cyngor Gwynedd - mae hwn yn esiampl o fyw yn 'Gymreigaidd'
  - Ynys Môn ddim yr un peth – llawer o'r uwch swyddogion yn gallu siarad Cymraeg ond ddim yn ei ddefnyddio
  - Mae polisi iaith Cyngor Gwynedd yn helpu i gynnal y lefel
- Mae dylanwad Cyngor Gwynedd yn gryf ar ddalgylch Caernarfon
- Dylid targedu'r cyrff sydd wedi eu lleoli ym Mangor.
  - Mae ganddynt weithlu sefydlog, ond heb yr un ymrwymiad e.e. Cyngor Cefn Gwlad, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, Prifysgol Bangor, ayb
- Mae angen gwahaniaethu rhwng y Myfyrwyr a gweddill y boblogaeth ym Mangor, gan eu bod yn 'sgiwio'r' darlun

- Mae angen creu Cymuned o ddiddordeb e.e. 'Balchder Bangor'
- Prifysgol Bangor – ochr weinyddol – 'does dim esgus iddynt beidio â chyflogi siaradwyr Cymraeg
- Betsi Cadwaladr – maent yn cau gwasanaethau
  - Maent yn dweud bod hyn oherwydd y risg o fethu cael pobl i weithio yno, ond nid ydyn nhw'n cyflogi'n lleol
  - Dydi iaith ddim yn cael ei ystyried yn y broses recriwtio, felly nid oes gan rywun lleol fantais dros rywun arall wrth geisio am swyddi
- Efallai bod segurdod yn un peth all fod wedi helpu i gynnal y sefyllfa yng Nghaernarfon ac yn Nyffryn Nantlle
- Un risg o wella lefel sgiliau pobl yn yr ardaloedd hyn fyddai iddynt symud oddi yno.
- Mae diffyg tai i ddringo'r ystôl mewn rhai llefydd fel Gerlan a Phenygroes
- Yr hyn sydd ei angen yw 'Cynllunio Cynaliadwy' – h.y. lle mae opsiynau tai digonol ar gyfer trigolion lleol
- Sgiliau
- Cymraeg clir – mae angen ei ddefnyddio
- Cyngor Gwynedd yn fodel da
- Ond, mae rhai achosion e.e. 'Trefniadaeth ysgolion' lle nad yw pobl yn gwybod beth mae'n ei feddwl
- Yng Nghaernarfon, mae'r ysgolion yn 'Cymraeg Cymraeg' = ac mae'r boblogaeth a'r sefyllfa yn eithaf static

- Mae angen sesiwn ymwybyddiaeth iaith
- Uwch swyddogion Môn – gweithredu trwy'r Saesneg (er eu bod yn gallu siarad Cymraeg)
- Mae angen mynnu siarad Cymraeg
- Ym Mhenygroes – y 'default' ydi'r Gymraeg
  - Mae hynny'n hybu'r defnydd ohoni
  - Mae plant sydd yn symud i mewn i'r pentref yn dysgu
  - Mae hyn yn werthfawr iawn ('methu rhoi pris arno')
  - Mae'n rhaid brwdfrydu
  - Mae'n rhaid hefyd defnyddio pob cyfle i ddefnyddio'r iaith
- Mae angen ystyried sut i dargedu'r Brifysgol
- Mae hefyd angen llongyfarch yr ysgolion Meithrin, gan eu bod yn gwneud cynnydd da wrth hybu'r iaith
- Rydym yn ceisio sefydlu Menter Iaith ym Mangor